

آسیب‌های ماهواره بر فرد و خانواده و راهکارهای آن

فاطمه کاظمی^۱

چکیده

رسانه‌های ماهواره‌ای در دهه‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین ابزارهای تأثیرگذار بر فرهنگ و سبک زندگی جوامع تبدیل شده‌اند. هرچند این رسانه‌ها می‌توانند در برخی موارد اطلاع‌رسانی و سرگرمی را به همراه داشته باشند، اما استفاده گسترده و بدون مدیریت از آن‌ها آسیب‌های جدی بر فرد و خانواده برجای می‌گذارد.

جمع‌آوری مطالب این تحقیق به روش کتابخانه‌ای و روش این پژوهش به اعتبار ابزار کتابخانه‌ای و به اعتبار ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد.

در بعد فردی، ماهواره با ارائه محتوای غیرواقعی و بعضاً مغایر با ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی موجب اتلاف زمان، تغییر سبک لباس و پوشش، تغییر سبک تغذیه، تحریک قوای جنسی و تهدید سلامت جسمی می‌شود. و در بعد خانوادگی، ماهواره با تغییر نگرش اعضا نسبت به نقش‌ها و ارزش‌های سنتی، زمینه‌ساز آسیب‌هایی برخانواده، مانند کاهش جمعیت، ترویج و عادی سازی خیانت، تضعیف دینداری خانوادگی، سست شدن اصالت خانواده، ترویج زندگی اشرافی و مدگرایی، اشاعه فساد و برهنگی، بی‌ثباتی رفتاری در ازدواج، آسیب‌های عاطفی و جسمانی ماهواره، ارزش‌زدایی از مفهوم غیرت و ترویج فمینیسم شده است.

برای کاهش آثار منفی ماهواره، راهکارهایی در سطوح فردی، خانوادگی و اجتماعی پیشنهاد می‌شود که شامل نیازسنجی دقیق در برنامه‌سازی، تقویت فرهنگ نقادی، غنی سازی و ارتقای کیفیت برنامه‌های داخلی، ترویج اخلاق و معنویت، ایجاد هم‌فکری میان کارشناسان دینی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، ارائه اخبار قابل اعتماد، آموزش مهارت‌های همسرمداری، استفاده از متخصصان متعهد در تولید برنامه‌ها و توجه به برنامه‌های هنری مورد علاقه فرزندان اشاره کرد. بنابراین، بررسی آسیب‌های فردی و خانوادگی ناشی از ماهواره ضرورت دارد تا ضمن آگاهی‌بخشی، راهکارهای مناسب برای پیشگیری و مقابله ارائه شود. آشنایی با این پیامدها می‌تواند خانواده‌ها را در مدیریت صحیح رسانه‌ها یاری رسانده و از گسترش اثرات منفی جلوگیری نماید.

واژگان کلیدی: آسیب، ماهواره، خانواده، فرد، راهکارها

^۱. طلبه سطح ۲ حوزه علمیه خمینی شهر اصفهان، Kazemeifateme4@gmail.com

امروزه رسانه‌ها در جایگاه یکی از قدرتمندترین ابزارهای فرهنگی و اجتماعی، نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری افکار، نگرش‌ها و سبک زندگی انسان‌ها ایفا می‌کنند. پیشرفت فناوری‌های ارتباطی باعث شده است که دسترسی به اطلاعات و برنامه‌های مختلف به آسانی و در کوتاه‌ترین زمان ممکن فراهم شود. در میان این رسانه‌ها، ماهواره جایگاهی ویژه دارد و توانسته است با استفاده از جذابیت‌های تصویری و تنوع گسترده در محتوا، مخاطبان زیادی را به خود جذب کند. حضور این رسانه در زندگی روزمره، آن را به یکی از پرنفوذترین عوامل اثرگذار بر فرهنگ عمومی تبدیل کرده است. اما همان‌گونه که بهره‌گیری از رسانه می‌تواند فرصت‌هایی را برای آگاهی و سرگرمی فراهم آورد، استفاده ناآگاهانه و بی‌رویه از ماهواره، زمینه بروز آسیب‌های متعدد فردی و خانوادگی را به همراه دارد.

در سطح فردی، تأثیر ماهواره بیشتر در حوزه نگرش‌ها و رفتارها نمایان می‌شود. برنامه‌هایی که با اهداف تجاری یا فرهنگی خاص تولید می‌شوند، غالباً تصویری تحریف‌شده و غیرواقعی از زندگی ارائه می‌دهند. این تصاویر و پیام‌ها، به‌ویژه بر جوانان و نوجوانان اثرگذار بوده و باعث ایجاد انتظارات غیرمنطقی، تقلید از الگوهای رفتاری نادرست و در نهایت سردرگمی هویتی می‌شوند. فردی که در معرض چنین محتوایی قرار می‌گیرد، ممکن است دچار تضاد ارزشی، کاهش اعتمادبه‌نفس و حتی مشکلات روانی همچون اضطراب و افسردگی شود. افزون بر این، مصرف بیش از اندازه محتوای ماهواره‌ای، وقت و انرژی افراد را می‌گیرد و آن‌ها را از فعالیت‌های علمی، شغلی و اجتماعی بازمی‌دارد. این شرایط، به تدریج به کاهش بهره‌وری و انفعال فرد در زندگی واقعی منجر می‌شود.

در سطح خانواده، ماهواره می‌تواند روابط میان اعضا را با چالش روبه‌رو سازد. خانواده به‌عنوان نخستین نهاد اجتماعی، همواره نقش اساسی در شکل‌دهی شخصیت و انتقال ارزش‌ها ایفا کرده است. اما ورود بی‌قاعده برنامه‌های ماهواره‌ای به فضای خانوادگی، این نقش حیاتی را تهدید می‌کند. بسیاری از محتواهای پخش‌شده از شبکه‌های ماهواره‌ای، با ترویج سبک‌های زندگی مادی‌محور و اشرافی، عادی‌سازی روابط ناسالم و تقلیل ارزش‌های اخلاقی، بنیان خانواده را سست می‌کنند. چنین محتوایی موجب می‌شود تا همسران نسبت به یکدیگر دچار بدبینی شوند، والدین اقتدار خود را در برابر فرزندان از دست بدهند و در نهایت فاصله عاطفی میان اعضای خانواده افزایش یابد. در درازمدت، این وضعیت می‌تواند منجر به افزایش تعارضات خانوادگی، سردی روابط و حتی فروپاشی بنیان خانواده شود.

پیامدهای ناشی از این روند، تنها به خانواده محدود نمی‌شود، بلکه آثار اجتماعی گسترده‌ای را نیز در پی دارد. تغییر نگرش‌ها نسبت به ازدواج و فرزندآوری، افزایش تمایل به زندگی فردگرایانه و بی‌تفاوتی نسبت به ارزش‌های بومی و فرهنگی، از جمله پیامدهایی است که می‌تواند در سطح کلان، جامعه را با چالش‌های عمیق روبه‌رو سازد.

به این ترتیب، مسئله ماهواره نه تنها یک دغدغه فردی یا خانوادگی، بلکه موضوعی اجتماعی و فرهنگی است که توجه جدی پژوهشگران، سیاست‌گذاران و خانواده‌ها را می‌طلبد.

با توجه به گستره این تأثیرات، بررسی آسیب‌های ناشی از ماهواره بر فرد و خانواده اهمیتی دوچندان پیدا می‌کند. چنین بررسی‌هایی می‌تواند با روشن ساختن ابعاد مختلف این پدیده، آگاهی عمومی را افزایش داده و زمینه‌ای برای مدیریت صحیح مصرف رسانه‌ای فراهم آورد. همچنین، شناخت علمی و دقیق این آسیب‌ها به جامعه کمک می‌کند تا از تهدیدهای پنهان آن آگاه شده و نسبت به حفظ سلامت روانی، عاطفی و فرهنگی خود حساس‌تر گردد. بنابراین، مطالعه حاضر بر آن است که با تمرکز بر ابعاد فردی و خانوادگی، به تبیین پیامدهای ماهواره پرداخته و اهمیت توجه به این مسئله را در راستای حفظ و تقویت بنیان‌های اجتماعی و فرهنگی مورد تأکید قرار دهد.

جمع‌آوری مطالب این تحقیق به روش کتابخانه‌ای، و روش این پژوهش به اعتبار ابزار، کتابخانه‌ای و به اعتبار ماهیت، توصیفی-تحلیلی می‌باشد و با توجه به تحقیق‌های انجام شده پیرامون این عنوان، منابع زیر یافت شد. کتاب‌ها و مقاله‌هایی چون:

۱- کتاب بشقاب‌های سمی از آقای حسین امانلو.

۲- مقاله پژوهشی تأثیر شبکه تلویزیونی ماهواره‌ای بر نهاد خانواده و راهکارهای مقابله، از حجت الله مرادی و شعبان تیلا.

۳- مقاله آسیب شناسی ماهواره و تأثیر آن بر رفتار و سبک زندگی اسلامی خانواده، از پروین بیرانوند.

۴- مقاله تبیین اثرات و پیامدهای شبکه‌های ماهواره‌ای بر خانواده، از مرتضی چمل نژاد.

۵- مقاله آسیب شناسی شبکه‌های ماهواره‌ای، از معصومه محمدی سیف.

در این کتاب و مقالات، ضمن ارائه تعاریف روشن و کاربردی از مفهوم ماهواره و کارکردهای آن، به بررسی ابعاد گوناگون آسیب‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی آن پرداخته‌اند. این آثار نشان می‌دهند که ماهواره نه تنها ابزار انتقال اطلاعات، بلکه عاملی تأثیرگذار در تغییر نگرش‌ها، تضعیف ارزش‌های فرهنگی و ایجاد بحران‌های رفتاری در جامعه است.

۱_ مفهوم شناسی

هر پژوهشی برای دستیابی به نتایج دقیق، نیازمند تبیین مفاهیم کلیدی است. چرا که واژه‌ها گاه دارای برداشت‌های متنوع و متفاوتی هستند و اگر به روشنی تعریف نشوند، می‌توانند موجب ابهام در فرایند تحقیق گردند. از این رو، در این بخش به مفهوم شناسی و تبیین اصطلاحات اساسی مقاله پرداخته می‌شود تا مسیر تحلیل و بررسی‌های بعدی شفاف‌تر گردد.

۱_۱ معنای واژه ماهواره

ماهواره در لغت به معنای «اجرامی که به مدار زمین پرتاب می‌شوند جهت انتقال علائم رادیویی و تلویزیونی از نقطه‌ای به نقطه دیگر در روی زمین، قمر مصنوعی» آمده است.^۱ سخت‌افزاری که در کاربری‌های متنوع علمی، ارتباطی و نظامی به فضا فرستاده شده و در مدارهایی به گرد زمین یا سیارات دیگر می‌چرخد.^۲ در تعریف دیگر پدیده ماهواره به مجموعه ابزارهایی می‌گویند که موجب می‌شوند پیام‌هایی از سراسر دنیا به فرد گیرنده مخابره گردد. لذا در این نوشتار، ماهواره را یک رسانه تعریف می‌کنیم.^۳ تلویزیون ماهواره‌ای به تلویزیونی گفته می‌شود که سیگنال‌های آن از طریق ماهواره مخابراتی پخش می‌شود و روی زمین بایک دیش ماهواره و رسیور (گیرنده دیجیتال یا تیونر درون خود تلویزیون) قابل دریافت است.^۴ ماهواره‌ها که در ابتدا تنها کارکردی علمی و تحقیقاتی داشتند، در طی جنگ سرد و پس از آن بستری مناسب برای انتقال اطلاعات فراهم کردند؛ به ویژه برای آمریکا که رفته رفته از این ابزار برای تسریع در روند جهانی شدن، ایجاد نظم به اصطلاح نوین جهانی و در واقع، آمریکایی سازی جهان که مدنظر سیاستمداران این کشور بود، استفاده کرد، به گونه‌ای که در دهه هشتاد شاهد گسترش کارکرد ماهواره‌ها از گزارش‌های علمی نه تنها در کشورهای اروپایی بودیم. تحولات شبکه‌های ماهواره‌ای و ارسال و پخش آنها به اقصی نقاط جهان، همچنین تمهیدات لازم را برای راه اندازی آسان شبکه‌هایی با موضوعات مختلف و متنوع و به زبان‌های متفاوت فراهم کرد.^۵

۱_۲ معنای واژه فرد

^۱ فرهنگ لغت معین

^۲ شهرابی، ایلالی، فرصت‌ها و تهدیدات منظومه‌های نوین ماهواره‌ای، ص ۵۹

^۳ مرادی، تیلا، تأثیر شبکه تلویزیونی ماهواره‌ای بر نهاد خانواده و راهکارهای مقابله، ص ۲۳۲

^۴ هاشمی و دیگران، تأثیر میزان گرایش به شبکه‌های اجتماعی و مجازی و برنامه‌های ماهواره بر منابع احساسی زنان، ص ۱۷۹

^۵ بیرانوند، آسیب شناسی ماهواره و تأثیر آن بر رفتار و سبک زندگی اسلامی خانواده، ص

«فرد» در لغت به معنای «منفرد و تنها» آمده است.^۱ از نظر روان‌شناسان و نظریه پردازان شخصیت، هویت امری فردی و اجتماعی است. این دسته معتقدند که دو معنا و جنبه اصلی هویت (فردی و اجتماعی) به ویژگی‌های شخصیتی و احساسی فرد معطوف هستند. از این نظرگاه، هویت فرد عبارت است از: «احساس تمایز شخصی، احساس تداوم شخصی و احساس استقلال شخصی».^۲

۳_۱ معنای واژه خانواده

«خانواده» در لغت به معنای «اهل خانه و خاندان» آمده است.^۳ خانواده در تمام فرهنگ‌ها کانون شکل‌گیری هویت فرد است، هیچ فردی جدا از خانواده‌اش قابل تعریف نیست و خانواده رکن اصلی سازنده فرد و شخصیت اوست.^۴ خانواده از دید جوامع انسانی یک واحد اجتماعی، ناشی از ازدواج یک زن و مرد که فرزندان پدیدآمده از آنها آن را تکمیل می‌کنند، می‌باشد و یا می‌تواند گروهی از افراد باشد که با یکدیگر از طریق هم‌خونی، تمایل سببی، و یا مکان زندگی مشترک همراه با هدف و منافع مشترک زیر سقفی گرد هم می‌آیند و با هم وابستگی دارند.^۵ نظام خانواده کوچک‌ترین واحد اجتماعی است که اساس و زیر ساخت واحدهای بزرگ اجتماعی بشری به‌شمار می‌رود. افرادی که در این واحد کوچک اجتماعی رشد می‌یابد و تربیت می‌شود به میزان رشد و شکوفایی‌شان سهم در واحدهای اجتماعی بزرگ انسانی دارند.^۶ به طور کلی می‌توان گفت خانواده هسته اول همه سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی است. همه نقش‌های مربوط به ایجاد تمدن، انتقال موارث و رشد و شکوفایی انسانیت به آن مربوط می‌شود. همه سنت‌ها، عقاید و آداب رسوم، ویژگی‌های فردی و اجتماعی از طریق خانواده به نسل جدید منتقل می‌گردد و این امر می‌تواند اثر وجودی مفید و یا زیان‌بخشی را به جامعه برساند.^۷

پس از روشن شدن معنای واژه‌های کلیدی، نوبت به بررسی آسیب‌ها می‌رسد. این آسیب‌ها را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد: آسیب‌های فردی و آسیب‌های خانوادگی. آسیب‌های فردی سلامت روان، رفتار و هویت شخص را تحت تأثیر قرار می‌دهند، در حالی که آسیب‌های خانوادگی بر روابط میان اعضای خانواده، انسجام‌شان و

^۱. لغت‌نامه دهخدا

^۲. قصابی و دیگران، بررسی اثرات استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای بر هویت دینی، ص ۶۶

^۳. فرهنگ لغت معین

^۴. پریدختان، استقبال از اینترنت و فضای مجازی در خانواده به ویژه جوانان و زنان، ص ۱۴۱

^۵. اسلامی، جهانگیر، شبکه‌های اجتماعی مجازی، آسیب شناسی روانی و فرهنگی در خانواده، ص ۶

^۶. مرادی، تیلان، تأثیر شبکه تلویزیونی ماهواره‌ای بر نهاد خانواده و راهکارهای مقابله، ص ۲۳۳

^۷. اسلامی، جهانگیر، شبکه‌های اجتماعی مجازی، آسیب شناسی روانی و فرهنگی در خانواده، ص ۶

می‌تواند بستری برای تربیت نسل آگاه فراهم سازد. برگزاری کارگاه‌های آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها، ارائه مهارت‌های همسرداری و فرزندپروری از سوی متخصصان، و توجه به نیازهای هنری و سرگرمی کودکان و نوجوانان، می‌تواند جایگزین مناسبی برای خلأیی باشد که ماهواره پر کرده است. علاوه بر این، صداقت رسانه‌های داخلی در اطلاع‌رسانی و شفافیت در ارائه اخبار، اعتماد عمومی را افزایش داده و جایگاه رسانه ملی را در ذهن مخاطب تقویت خواهد کرد.

در پایان می‌توان گفت، ماهواره همان‌گونه که برخی آن را «بشقاب سمی» نامیده‌اند، اگر بدون تدبیر و مراقبت وارد زندگی شود، همچون زهری خاموش عمل می‌کند که به تدریج بنیان‌های اخلاقی، فرهنگی و خانوادگی را می‌ساید. اما اگر جامعه با آگاهی، بصیرت و برنامه‌ریزی به استقبال این پدیده برود، می‌توان آسیب‌های آن را مهار کرد و حتی تهدیدهایش را به فرصتی برای بازاندیشی در نظام رسانه‌ای داخلی بدل ساخت. راه‌هایی در این است که به جای انفعال، با ابتکار و خلاقیت، رسانه‌هایی بسازیم که نیازهای مخاطب را برآورده سازند، ارزش‌ها را تقویت کنند و فرهنگ بومی و دینی را در قالبی جذاب و روزآمد به نسل‌ها منتقل نمایند. تنها در این صورت است که می‌توان امیدوار بود خانواده، این پایگاه اصلی اجتماع، از گزند هجمه‌های ماهواره‌ای در امان مانده و جامعه‌ای پویا، سالم و متعالی شکل گیرد.

منابع

قرآن

نهج البلاغه

آل بویه، علیرضا. جمشیدی، فاطمه. (فمینیسم و غیر اخلاقی بودن ازدواج)، فصلنامه علمی پژوهشی فلسفه و الهیات، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۳ ه.ش.

احمدی، فاطمه. (تأثیر مدرنیته بر خانواده)، دوفصلنامه تخصصی پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، سال اول، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۷ ه.ش.

افشاری کاشانیان، امید و دیگران. (شناسایی عوامل زمینه ساز خیانت زناشویی در زنان)، فصلنامه پژوهش‌های مشاوره، دوره ۱۸، شماره ۷۱، سال ۱۳۹۸ ه.ش.

اکبری، حمیدرضا، آسیب شناسی اجتماعی، بهمن ۱۳۹۲

امانلو، حسین. بشقاب‌های سمی، فر آهنگ اندیشه، اول بهار ۱۳۹۳ ه.ش.

اسلامی، علی. جهانگیر، زهرا. (شبکه‌های اجتماعی مجازی، آسیب‌شناسی روانی و فرهنگی در خانواده)، اولین کنفرانس بین المللی فرهنگ، آسیب شناسی روانی و تربیت، ۱۳۹۶ ه.ش.

اکران، طیبہ. گلی، مهرناز. (سبک تغذیه در سلامت انسان از دیدگاه آیات و روایات)، فصلنامه مطالعات قرآنی، سال هشتم، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۶ ه.ش.

استادی، مجید. (آسیب‌های ماهواره در خانواده)، ره توشه راهیان نور رمضان المبارک ۱۳۹۷ ه.ش.

باقری، یونس. (حجاب وعفاف)، وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی دفتر انتشارات و فناوری آموزشی. سال ۱۴۰۰ ه.ش.

بختیاری، حسن. فرخی، حسن. (بررسی رابطه برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای تلویزیونی و هویت دینی جوانان)، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی شماره ۱۵، تابستان ۱۳۹۱ ه.ش.

بیرانوند، پروین. (آسیب شناسی ماهواره و تأثیر آن بر رفتار و سبک زندگی اسلامی خانواده)، هشتمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران، بی نا، ۱۴۰۲ ه.ش.

پریدختان، زهرا. (استقبال از اینترنت و فضای مجازی در خانواده به ویژه جوانان و زنان)، دومین کنگره بین المللی نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، فروردین ۱۳۹۶ ه.ش.

پناهی، محمد. (نقش رسانه‌های جمعی در گسترش فحشاء و پیامدهای فحشاء)، دوفصلنامه یافته‌های جزا و جرم شناسی، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۴۰۰ ه.ش.

جوکار، محبوبه. (الگوی تقویت حیا در سبک زندگی اسلامی)، معرفت، سال ۲۲، شماره ۱۸۶، خرداد ۱۳۹۲ ه.ش.

چمل‌نژاد، مرتضی. (تبیین اثرات و پیامدهای شبکه‌های ماهواره‌ای بر خانواده)، اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران. آبان ۱۳۹۳ ه.ش.

حزباوی، سعیده. کریمی نیا، محمد مهدی. انصاری مقدم، مجتبی. (تحلیل آثار و پیامدها مدگرایی در آموزه‌های اسلامی)، مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، سال چهارم، شماره ۲۷، تیر ۱۴۰۰ ه.ش.

حسینی درمیان، غلامرضا. تیموری، محمود. (آسیب‌شناسی تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان بر هویت؛ فراتحلیل پژوهش‌های موجود)، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، پاییز ۱۴۰۰

رجبی، ماهرخ. البرزی، صدیقه. (نگاهی جامعه شناختی به رابطه‌ی تماشای ماهواره و دوستی با جنس مخالف)، دوفصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۹۶ ه.ش.

رحمانی خلیلی، احسان. (میزان مصرف ماهواره و تأثیر آن بر سلامت اجتماعی)، فصلنامه علمی پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی، شماره ۴، تابستان ۱۴۰۱ ه.ش.

رحمتی، مرضیه. (عوامل کاهش جمعیت و راهکارهای مقابله با آن)، پژوهش‌های مطالعات اسلامی معاصر، سال اول، شماره چهارم، مهرماه ۱۴۰۲ ه.ش.

سلیمانی، کامل و دیگران. (بررسی تأثیرات مخرب شبکه‌های اجتماعی (ماهواره) بر ذهنیت خانواده‌های امروزی)، بی جا، بی نا، ۱۳۹۵ ه.ش.

شاه محمدی، مینا. ابراهیمی تازه کند، فریبا. (نقش معنویت و مذهب درون نظام خانواده)، اولین کنفرانس بین المللی فرهنگ، آسیب شناسی روانی و تربیت، سال ۱۳۹۶ ه.ش.

شکرانه، امید. (آسیب شناسی ماهواره و تأثیر آن بر رفتار و سبک زندگی اسلامی خانواده)، بی جا، بی نا، ۱۳۹۵ ه.ش.

شهرابی، حسین. ایلالی، محمد رسول. (فرصت‌ها و تهدیدات منظومه‌های نوین ماهواره‌ای)، فصلنامه علمی علوم حیاتی و عرصه‌های نوپدید، سال اول، تابستان ۱۴۰۲ ه.ش.

طباطبایی مزرعه نو، طاهره. (مدیریت زمان در نهج البلاغه)، مرکز پژوهش و مطالعات تخصصی نهج البلاغه فصلنامه آیین علوی، سال دوم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۱ ه.ش.

غفاری، داریوش. صیدی، محمدسجاد. رضایی، خدیجه. (تأثیر ماهواره در بی ثباتی ازدواج؛ نقش واسطه‌ای دینداری و نگرش مثبت نسبت به رابطه با جنس مخالف)، پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده، سال پنجم، شماره ۸، بهار و تابستان ۱۳۹۶ ه.ش.

قصابی، رضوان و دیگران. (بررسی اثرات استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای بر هویت دینی)، فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی، شماره ۱، ۱۳۹۲ ه.ش.

مبارکی، احسان. شرفی، محمد. (بررسی رابطه بین استفاده از ماهواره، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش به دوستی با جنس مخالف قبل از ازدواج)، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال پنجم، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۸ ه.ش.

محمدی سیف، معصومه. (آسیب‌شناسی شبکه‌های ماهواره‌ای)، ره توشه راهیان نور رمضان ۱۳۹۴، ویژه خواهران.

محمدی، شهرام. بیژنی میرزا، طیبه. حاتمی، مهدی. (نقش خانواده، مدرسه و رسانه در پیشگیری از وقوع جرم با تأکید بر معیارهای بین‌المللی حاکم بر تعهد دولت‌ها در آموزش افراد)، فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی، سال ششم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۷ ه.ش.

مرادی، حجت‌الله. شعبان، تیلا. (تأثیر شبکه تلویزیونی ماهواره‌ای بر نهاد خانواده و راهکارهای مقابله)، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۷۸، ۱۳۹۸ ه.ش.

نژاد کریم، الهه و دیگران. (نقش روابط پیش از ازدواج در خیانت زناشویی)، سلامت اجتماعی مجله مرکز تحقیقات عوامل مؤثر بر سلامت. دوره سوم، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۵ ه.ش.

نصرتی نژاد، فرهاد. سخایی، ایوب. شریفی، حجت. (مطالعه‌ی رابطه‌ی میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان با میزان پای‌بندی دینی در بین مادران و دختران شهرستان گلپایگان)، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، خرداد ۱۳۹۳ ه.ش.

نورعلیان، یاورو دیگران، (تأثیرات منفی استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای بر خانواده ایرانی)، فصلنامه مطالعات فرهنگی پلیس، ۱۳۹۳ ه.ش.

نوری، اعظم. (عوامل تضعیف استحکام خانواده)، بی جا، تابستان ۱۳۸۹ ه.ش.

هاشمی، فرود و دیگران. (تأثیر میزان گرایش به شبکه‌های اجتماعی مجازی و برنامه‌های ماهواره بر منابع احساسی زنان)، فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ_ارتباطات، زمستان ۱۴۰۰ ه.ش.